

DEMOKRATI

ELLER

DIKTATUR

DISKUSSION

MELLEM

JUSTITSMINISTER K. K. STEINCKE

OG

GENERALAUDITØR V. PÜRSCHEL

FORLAGET »FREMAD« KØBENHAVN

HOVEDKOMMISSION FOR NORGE: TIDEN - NORSK FORLAG - OSLO

MCMXXXVIII

DEMOKRATI ELLER DIKTATUR

DISKUSSION

MELLEM

JUSTITSMINISTER K. K. STEINCKE

OG

GENERALAUDITØR V. PÜRSCHEL

FORLAGET »FREMAD« KØBENHAVN

HOVEDKOMMISSION FOR NORGE: TIDEN - NORSK FORLAG - OSLO

MCMXXXVIII

Radio-Diskussionen om »Demokrati eller Diktatur« mellem Justitsminister K. K. Steincke og Generalauditor V. Pürschel gav Genlyd over det ganske Land.

Forlaget mener derfor at imødekomme et alment Ønske ved Udgivelse af Indlæggene fra de to fremragende Repræsentanter for hver sit Standpunkt, saaledes at Publikum faar Lejlighed til rolig Overvejelse og Bedømmelse, hvad de hurtigt henvejrede Ord i Radioen ikke byder.

Ved Talernes Imødekommenhed fremtræder Diskussionen i nærværende Pjece i uddybet og afrundet Form.

FORLAGET »FREMAD«

K. K. Steincke:

Demokrati eller Diktatur

EMNET Demokrati eller Diktatur er snart saa fortærsket, at man skulde tro, at alle Folk vidste Besked og forlængst havde taget deres Standpunkt. Men saaledes er det ingenlunde! Der hersker i Virkeligheden den vildeste Forvirring, en utrolig Mangel paa Oplysning og en utrolig Spekulation i denne manglende Oplysning. Og heri er ved nærmere Eftertanke intet mærkeligt.

Mennesket er ikke et i Luften frit svævende, personlig uafhængigt og roligt ræsonnerende Fornuftvæsen. Det styres overhovedet sjældent af den rene Fornuft, men af Følelser og Interesser, af Sympati eller Antipati, af Lidenskaber, Kærlighed eller Had o. s. v., og jo uroligere og usikrere den omgivende Verden forholder sig, desto mindre Rolle spiller Tænkning og Fornuft for den enkelte.

Kultur har nemlig sin Rod i den materielle Produktion, men Kultur forudsætter, at den stigende Produktion ogsaa i stigende Grad kommer den almindelige Befolkning til Gode, forudsætter altsaa større og større Mulighed for økonomisk Sikkerhed, personlig Frihed og aandelig Udvikling. Hvis man derfor ikke formaar at løse Fordelingsproblemet sammen med Produktionsproblemet, altsaa hvis den øgede Rigdom i Stedet for at udjævne skærper Uligheden, eller hvis hele Samfundet gaar i Baglaas, som vi har set det efter Verdenskrigens Kaos, saa gaar det galt med Kulturen.

Hvis Klassernes og Folkenes Samarbejde, Betingelsen for Kulturfremskridt, afløses af gensidig Mistillid med tilhørende

Afspærringer, Toldmure og Kaprustninger, saa vokser Fattigdommen og Arbejdsløsheden og dermed Bitterheden, Demoralisationen og Hadet. Og saa giver flere og flere, som mangler Oplysning og Tænkeevne, naturligvis Staten eller Systemet Skylden. Hvad ellers?

Er der egentlig noget mærkeligt i, at den unge, uoplyste arbejdsløse raser mod det Samfund, som tilsyneladende selv betragter ham som en overflødig ved Livets Bord. Det maa altsaa være Regeringens Skyld eller Staunings, tror han — for man vil altid helst have Personer at rakke ned paa — og han begynder at lytte til Højtalerne til venstre, der skildrer ham det russiske Paradis, Sovjetdiktaturet, hvor der ingen Arbejdsløshed findes. Man glemmer jo samtidig at fortælle ham, at under det saakaldte kommunistiske, men i Virkeligheden statskapitalistiske Tvangsarbejdsdiktatur i Rusland kan en Gennemsnitsarbejder ikke for sin samlede Arbejds løn skaffe sig saa mange Livsfornødenheder som en arbejdsløshedsunderstøttet Dansker.

Og er det en Kontormand, der bliver arbejdsløs, en handlende eller en Landmand, der ikke kan faa Valutaattest eller faa Lov til at producere saa meget som før, ja, saa er Skylden naturligvis ikke Englands eller Tysklands Afspærring eller Selvforsyningsbestræbelser, nej, det er Socialdemokratiet og den demokratiske Regering i Danmark, der vil ham til Livs, hvad han ogsaa daglig kan læse i den Avis, han er vokset op med, og han begynder at sværme for Mussolini eller Hitler uden at undersøge, at hos dem vilde han ikke engang have saa megen Frihed eller personlig Tilfredsstillelse, at hans Avis dog fik Lov at skælde Regeringen ud, men han vilde tværtimod selv blive udkommanderet til Armsving og Heilraab, og hvis han vilde lukke op for Radioen for at høre lidt om, hvordan man levede under andre Former for Diktatur, vilde denne Frihedstrang blive belønnet med Fængsel eller Koncentrationslejr.

Var det endelig en Grosserer eller Grundejer eller Børspekulant, som knurrede under de stigende Skatter, saa vilde han i sine konservative Aviser eller i »Skatteborgeren« kunne se, at Danmark var ved at gaa under i Skatteplyndring til Fordel for de arbejdsløse, som kun tænker paa og lever for Understøttelser. Samtidig vilde han ganske vist faa at vide, at Danmark skulde give endnu utallige Millioner ud for at forsvare sig, en ny, tyngende Skattebyrde, som dog aldrig har tynget hans Tankevirkosomhed. For han er forlængst klar over, at Demokratiet og Regeringen er ad Hedehusene til, og at det eneste, vi mangler, er en Diktator. At sætte sig ind i Forholdene er naturligvis altfor besværligt, og derfor undgaar det ogsaa hans Opmærksomhed, at Skatterne er langt mere trykkende i Diktaturstaterne, hvor han yderligere vil være afskaaret fra at protestere i »Skatteborgeren« eller at tage en Tur til Rivieraen for at ærgre sig i Sol og skønne Omgivelser.

Ak ja, vi har det haardt herhjemme sammenlignet med Diktaturstaterne; bare mærkeligt, at alle Udlændinge, der kommer hertil, faar det modsatte Indtryk og endda gaar saa vidt i deres Begrebsforvirring, at de ovenikøbet ofte roser Regeringen og staar uforstaaende overfor, hvorledes vi har kunnet komme saa nogenlunde igennem de saare vanskelige Aar trods Afspærringer og Handelsindskrænkninger og trods total Mangel paa alle de Raastoffer, som Diktaturstaterne skal bruge til deres Krigsforberedelser — til Værn for Freden.

Nej, Sandheden er den simple, at det ikke er Demokratierne i Europa, men tværtimod Diktaturstaterne, der nu — som altid forhen — øger Uroen og Usikkerheden i Verden, medens Demokratiet er det eneste Værn for Frihed og Fred.

Men ogsaa fra baade Kulturens, Religionens og Moralens Synspunkt staar alle Demokratiets bærende Tanker i Fremtidens og Fremskridtets Tjeneste, medens Diktaturets viser tilbage mod Middelalderens mørkeste Perioder med Tvang,

Vold, Terror, Racehad og Krig, og der er derfor noget underligt i, at en normal, tænkende, dansk Statsborger skulde foretrække Diktatur fremfor Demokrati, foretrække sin egen Umyndiggørelse fremfor sin Medborgerret.

Hvad er nemlig Demokrati?

Demokrati er græsk og betyder Folkestyre, og der findes overhovedet ikke nogen Form for Samfundsstyre, som i sit Princip er i den Grad i Overensstemmelse med Religionens Ligheds- og Ansvarsprincipper og det enkelte Menneskes naturlige Krav paa politisk Ligestilling med sin Medborgere som netop Demokratiet. Thi efter sit Princip betragter Demokratiet alle myndige og normale Samfundsmedlemmer uden Hensyn til Køn, Kaar og Alder som lige interesserede i og lige forpligtede til at interessere sig for det Samfund, i hvilket de lever, og derfor følger der med Demokratiet en Række Borgerrettigheder, som netop er naturlige i et saakaldt kristent Samfund af frie, ansvarlige Borgere, men som er helt eller delvis forsvundet under Diktaturet, under Enevælden.

I det udviklede demokratiske Samfund har enhver normal, voksen Medborger derfor i Følge selve Demokratiets Begreb samme Indflydelse paa Samfundets Styrelse, d. v. s. at Demokratiet anerkender almindelig Valgret og Valgbarhed til alle offentlige Forsamlinger og Raad. I mindre eller mere primitive Samfund kunde denne Indflydelse tænkes udøvet direkte, medens man i større og mere udviklede (eller udviklede) Samfund maa gaa over til et Repræsentationssystem, saaledes at Befolkningen vælger dem, der skal udøve den lovgivende, administrerende og dømmende Myndighed i Stat, Amt eller Kommuner, og jo mere demokratisk Samfundslivet er indrettet, desto mindre Myndighed har Bureaukratiet ligefra Kongen og ned til Underretsdommeren.

Men skal Demokratiets Grundtanker gennemføres, er det ikke nok at give Borgerne Valgret og Valgbarhed i fuld Frihed; man maa tillige sikre sig, at Myndighederne, selv om de

er valgte, ikke kan begaa Magtmisbrug eller Myndigheds- overgreb. Dette kræver for det første, at alle, selv de øverste maa finde sig i Kritik og staa til Ansvar for deres Handlinger. Selv Kongens Underskrift har ingen statsretlig Betydning, uden at en Minister ved sin Underskrift har taget Ansvaret for den, og enhver Minister har dels et politisk Ansvar overfor Folkerepræsentationen, dels et juridisk — for sin Overholdelse af Lovene — overfor Domsmagten, hvis Uafhængighed af Regeringen man sikrer ved at forbyde Regeringen at afskedige eller forflytte Dommere administrativt.

Og for at sikre, at Folkerepræsentationen ogsaa virkelig er et Udtryk for Viljen hos Flertallet af Befolkningen har man endvidere i Konsekvens af Demokratiets Idé indført det parlamentariske System, hvorefter Kongen dels er bunden til kun at udnævne Ministre, der har Flertallets Tillid i Overensstemmelse med Valgenes Resultat, dels er nødt til at afskedige de Ministre, som faar et Mistillidsvotum af Folketingets Flertal, ligesom en Minister i givet Fald kan tiltales for eventuelle Embedsforbrydelser ved Domstolene.

Men disse Demokratiets Grundtanker fører endnu videre, nemlig til at sikre den størst mulige Kontrol og Offentlighed i Samfundsanliggender, hvorfor ogsaa Borgerne i et demokratisk Samfund er i Besiddelse af de saakaldte Menneskerettigheder: Trosfrihed, Ytringsfrihed, Forsamlings- og Foreningsfrihed samt Pressefrihed, alt uden Censur eller andre forebyggende Indgreb, ligesom der er sikret dem lige Ret for Loven gennem Retsbeskyttelse hos uafhængige Domstole, alt ud fra den demokratiske Grundsætning: Fuld personlig og statsborgerlig Frihed, kun under Ansvar for Domstolene.

Det er næppe muligt at udtænke et mere menneskeværdigt, et mere idealistisk System for det ydre, offentlige Samliv mellem Borgerne i et Samfund, og hvis man betragter Historien, vil man da ogsaa se, hvorledes denne gennem Aarhundreder har været en eneste fortsat Kamp for mere og

mere Folkestyre og Folkefrihed. Man har kaldt denne Kamp for Klassernes Fremrykning, fordi stadig nye Befolkningsklasser har faaet Del i Fremskridtet: Adelen, Gejstligheden, Børgerskabet, Bondestanden og nu Arbejderklassen er successive hævet op til politisk Ligestilling med de tidligere Magthavere, og flere og flere har derigennem faaet Del i og Ansvar for Samfundets Styre.

Naar denne aarhundredlange gradvise Udvikling henimod Demokratiet har kunnet foregaa, skyldes dette den økonomiske Udvikling frem imod større og større Produktivitet, ikke mindst det sidste halvandet Aarhundredes kolossale tekniske Udvikling og Privatkapitalismens Gennembrud, hvorved man — trods Befolkningens Vækst — blev i Stand til at løse Produktionsspørgsmaalet saaledes, at stadig videre og videre Kredse af Befolkningen fik økonomisk bedre Kaar, en nødvendig Forudsætning for Demokratiets Bestaaen, hvilket allerede den græske Tænkner Aristoteles paapegede.

Men denne aarhundredlange Udvikling henimod større og større Demokrati trues nu for Alvor af Verdenskrigens Følger: Finansernes Ødelæggelse, Tab af Kolonier, de fremmede Folkeslags Konkurrence, Fjendskabet mellem de europæiske Nationer, Afspærringspolitiken o. s. v., o. s. v. sammen med den ændrede Mentalitet som Følge af Krig, Raahed og Diktaturets Udnyttelse af Massepsykosen og Fanatismen hos uvidende og ophidsede Masser.

Skønt Fred, Frihed og Demokrati alene kunde redde Europas Civilisation og fortsætte Aarhundreders Udvikling, fremkaldte den Reaktion, der følger efter enhver Krig, en voldsom Kamp netop mod Demokratiet og for det Diktatur, der med Sikkerhed før eller senere fører til mere Had, større Fjendskab og ny Krig.

Thi intet er saa farligt i disse Henseender som den nationalistiske tvangsmæssige Ensretning af Ungdommen. I de nye Diktaturer — kommunistiske saavel som fascistiske —

er Friheden ofret paa Statens Alter, og Staten er et enkelt Parti med dettes Fører i Spidsen.

Forskellen mellem Demokrati og Diktatur er nemlig i Korthed følgende:

Demokratiet anerkender ethvert grundlovslydigt Parti som lige lovligt og anerkender kun frie Valg som Grundlag for Magtens Overgang, medens Diktaturet kun anerkender eet Parti og forbyder alle andre, ja, bekæmper dem endda med Vold og Terror, Kampmidler, der efter demokratisk Opfattelse peger lige tilbage mod Middelalderens Mørke.

Demokratiet forudsætter Tros-, Ytrings-, Forenings- og Forsamlingsfrihed, en uafhængig Domsagt og fri Kritik, medens Diktaturet er Tavshed og Død eller Forfølgelse af alle aandelige Rørelser, der ikke gaar Magthavernes Ærinde. Derfor falder Diktaturet heller ikke for Valg eller for offentlig Kritik, der netop er udelukket, men kun for Krig eller Revolution, altsaa for anden Vold, og Diktaturet er aldrig forpligtet til at motivere sine Handlinger, end ikke overfor en uafhængig Domsagt; thi en saadan eksisterer ikke.

Man kan til Nød forstaa, at en ny ensrettet Generation kan gribes af Diktaturets Fanatisme, Førerforgudelse og de spillede Musklers Politik med tilhørende Skjorteparader, Militærstøvler, Strækmarscher og Hilseidioti, med Bliktrømmer i Stedet for Tænkning og hæse Kommandoraab i Stedet for individuel Mennesketale.

Men man kan sandelig ikke forstaa, at normale Mennesker, levende i et demokratisk Samfund, lad dette saa være mangelfuldt som alt menneskeligt, og med Adgang til at lære af Historien og til at se og høre om Diktaturets Velsignelser, det være sig det bolschevikiske eller det nazistiske, kan faa sig selv til at kokettere med eller endog arbejde for Demokratiets Ødelæggelse til Fordel for Diktaturet i et Land som Danmark.

Jo, maaske kan man forstaa det, naar det drejer sig om de faa Kynikere, der vil benytte Diktaturet til at fremme deres

egen økonomiske Overklassepolitik, men ganske ubegribeligt bliver det dog, naar disse Voldsideer faar Tilslutning fra jævne Menneskers Side! Thi overalt, hvor Diktaturet er gennemført, har dette, selv om det i Programmet kalder sig socialistisk eller »et Folkefællesskab«, kun ført til yderligere Undertrykkelse af de ikke-besiddende, til Nedsækering af Arbejdslønnen, Ferringelse af den sociale Lovgivning og til Forarmelse af den offentlige Økonomi med Forøgelse af Krigsfaren, ganske uanset om Diktaturet nærmest er Bourgeoisiets som i Italien, Landjunkernes som i Tyskland, Militærmagtens som i Japan, en eller anden Klikes som i Rusland eller et Højfinansens som i enkelte andre europæiske Stater. — Om de særlige Forhold i disse Lande har foranlediget eller begrundet disse helt nye Statsdannelser, kan en Udlænding ikke med Vægt bedømme, og hvert Land maa jo ordne sine egne Forhold uden andres Indblanding, men hvilken normal, hæderlig og socialt indstillet dansk Borger kan føle sig interesseret i Ensretning, korporlig Tvang eller Forfølgelse af anderledes tænkende, kort sagt i Ophævelsen af alle de Garantier, der netop er Forudsætninger for Udviklingen af den frie og ansvarlige Personlighed inden for alle Befolkningslag.

Og ikke desto mindre ser vi daglig ledende konservative Blade haane det Demokrati, i Kraft af hvilket de selv eksisterer, og paa mange Maader lefle for det Diktatur, der betyder Undergang for dem selv foruden for hele den møjsommeligt gennem Menneskealdre opbyggede Frihedskultur herhjemme i Grundtvigs Fædreland.

De er emsige nok til at raabe reaktionær efter den, der for at holde Orden i Demokratiets Stuer griber ind overfor enkelte Udslag af Demoralisation eller Tøjlesløshed, medens de samtidig selv gør alt for at undergrave det samme Demokrati gennem ensidig Kolportage, udenlandsk Korrespondance, snedige Indlæg, der staar for Indsenderens egen Regning o. s. v.

Ja, ikke alene konservative Blade, men ogsaa Venstres frihedskære Presse tilslører i deres Surhed over at have mistet Flertallet ogsaa i Landstinget den afgørende principielle Forskel mellem demokratisk og fascistisk-nazistisk Tankegang, altsaa paa Folkestyret og Diktaturet, en Forskel, det for enhver Demokrat maatte være af yderste Vigtighed altid at oplyse Befolkningen i Almindelighed, Ungdommen i Særdeleshed om. Men dette passer ikke den demokratisk set mærkværdige Oppositionspresse herhjemme.

Paa den ene Side vil den gerne slaa Socialdemokratiet i Hartkorn med Kommunisterne for at fremstille os som et Slags Tvangs-, Volds- og Diktaturparti, skønt der bestaar og altid har bestaaet den skarpeste Modsætning netop mellem det danske Socialdemokrati og den hjemlige Moskvafilial, med hvilken vi aldrig har flirtet — saaledes som Oppositionen selv, dog ikke Hr. Pürschel, der tværtimod faar parlamentarisk Bersærkergang, bare han ser en Kommunist. Hvis blot de Konservative og Venstre var lige saa meget Mandfolk overfor deres egne Bolscheviker, som vi altid har været det overfor vore, saa sad disse Partier adskilligt bedre i det, end de gør, fordi det nemlig aldrig betaler sig i det lange Løb at filme med sine principielle Modstandere eller være uærlig i sin Politik.

Og paa den anden Side er disse samme Oppositionspartier i deres Undergraven af Demokratiets grundlæggende Principper for at komme de nuværende Regeringspartier til Livs nu godt i Gang med at tale om Flertalsdiktatur, fordi Socialdemokrater og Radikale for Tiden har Regeringsmagten, medens der aldrig var Tale om Flertalsdiktatur i alle de Aar, da Højre og Venstre tilsammen havde Magten og udnyttede denne. Heller ikke vi brugte denne Betegnelse, da vi ikke ønsker at forvirre Folks Begreber ved at sammenblende Diktatur og Demokrati, selv om det er andre Partier, der har Regeringsmagten.

Man har nemlig — som Tilhænger af Demokratiet og Modstander af Diktaturet i enhver Form — ikke Lov til for at hygge sine partipolitiske Kartofler, d. v. s. af partitaktiske Grunde at klistre Ordet Diktatur paa Folkestyret, altsaa at betegne et Rigsdagsflertal som et Flertalsdiktatur, saalænge dette Flertalsstyre indrømmer Mindretallet samme Rettigheder som sig selv og hele den grundlovmæssige Beskyttelse, jeg allerede har fremhævet: Tale-, Presse-, Forsamlings- og Religionsfrihed, Domstolenes Uafhængighed, fri og lige Valgret o. s. v., o. s. v.; thi herigennem bevarer jo netop ethvert Mindretal principielt den samme Mulighed og Adgang til at blive Flertal og dermed til at overtage Styret eller Regeringen, som det øjeblikkelige tilfældige Flertal.

Og selv om man maatte mene, at Flertallet regerer uheldigt eller tager for ringe Hensyn til forskellige Interesser, saa vil Flertalsstyret alligevel blive ved at være et omend uheldigt Folkestyre, men virkelig ikke noget Diktatur, saalænge alle de almindelige forfatningsmæssige Rettigheder for de andre demokratiske Mindretalspartier eller de enkelte Borgere lades urørte. Værnet mod et Flertalsstyres mulige Fejlgreb iøvrigt er i den demokratiske Stat øget Oplysning, den frie Presse, den lovlige Opposition, de frie Valg o. s. v., der snart vilde feje et saadant Flertal til Side.

Overhovedet vilde der i Danmark under nogenlunde ordnede økonomiske Forhold ikke efter den danske Mentalitet og Aarhundreders Folkeoplysning være nogen anden Fare for et Diktatur end paa den ene Side en altfor slap demokratisk Regering, der tillod Voldspartier fra venstre eller højre at terrorisere Befolkningen, og paa den anden Side en saakaldt demokratisk Opposition, der — som nu Venstre og de Konservative eller i hvert Fald Dele af disse Partier og deres Presse — af demagogiske Grunde koketterede med Diktaturet og gjorde alt muligt for at forvirre Begreberne — blot for at komme en mere demokratisk Regering til Livs.

Problemet Demokrati contra Diktatur er for hele den europæiske Civilisation saa dødsensalvorlig, at ethvert Forsøg paa Sammenblanding herhjemme burde møde den allerstærkeste Modstand hos alle tænkende Danske. Men ikke destomindre ser man daglig det omtalte farlige Spil indenfor Oppositionen, ja, man ser endog en af det konservative Partis ledende Politikere, Hr. Pürschel selv, udtale, at han, hvis han var tysk Statsborger i Stedet for dansk, utvivlsomt vilde være Nazist. Hvorledes den samme Individualitet kan rumme denne kontrære Modsætning indenfor samme Hjerne, turde være gaadefuldt, men nu kan vi maaske om lidt faa Løsningen.

Men uanset hvad Hr. Pürschel eller andre Konservative vilde have været, hvis de ikke havde været Danske, men noget helt andet, saa var det i hvert Fald heldigt, nu da de er Danske og Medborgere i et gammelt, i dansk Kultur solidt funderet Demokrati, om de undlod al Leflen med Diktaturmetoder, alle Forsøg paa at forvirre Begreberne.

Thi det vil gaa Danmark og dansk Kultur ilde den Dag, da Voldstankerne sejrer og ødelægger Generationers Kulturarbejde.

Ganske vist har det ansete Blad »Gøteborg Handels- og Søfartstidende« Ret, naar det i en Polemik med Goering skrev følgende: »Stadig tror Talsmændene for Vold, at de dræber Ideerne ved at slaa deres Bærere ihjel. Stadig tror de, at de kan dræbe Tanken ved at paabyde Stilhed. Og stadig tager de fejl. Tanken dør aldrig. Frihedssangen stilner aldrig.«

Hvis det skete herhjemme, at Folkefriheden og Demokratiets Ideer bukkede under omend midlertidig, vilde Ansvarret herfor falde paa en Opposition, der i sin Uvilje mod den almindelige Befolknings Regering selv svigtede de demokratiske Ideer, og dog vilde en saadan Opposition aldrig faa Helledet med sig, medmindre Demokratiet i sin Helhed vil lægge sig til at sove og undlade at bruge sin Magt i Aandsfrihedens og Folkestyrets egen Interesse.

Saavidt, at vi for Alvor skulde frygte Diktaturet herhjemme, kommer det dog forhaabentlig aldrig, her i Norden, hvor vi — som Professor Østrup har udtalt — netop i Aandsfriheden ser en af de vigtigste Forudsætninger for de nordiske Folks kulturelle Betydning.

Men derfor vilde det alligevel være heldigere at lære Befolkningen at tænke klart end at søge at forvirre Begreberne ved at tilhyle den afgørende Modsætning mellem Demokratiets og Diktaturets Principper.

Vi er mange her i Aften, der med Spænding afventer, om Hr. Pürschel vil give os et klart Svar paa, om han i saa Henseende er en Modstander eller en Tilhænger af Demokratiet og af sin demokratiske Partifælle, Hr. Christmas Møller.

V. Pürschel:

Demokrati eller Diktatur

JEG forstaar oprigtig talt ikke, at Indlederen kan være spændt paa, om han faar et klart Svar fra mig. Det er ikke netop Mangel paa Klarhed, man plejer at bebrejde mig. Men Spændingen er der altsaa, og det er en usund Tilstand. Lad mig da straks sige: De skal faa et klart Svar paa, hvad De har spurgt om, og ogsaa paa en Del, som De ikke har spurgt om. Lad mig straks give alle Tilhørerne baade i og uden for Salen det kolde Gys, som alle Vinterbaderne siger er saa sundt: Jeg er, naar visse Forudsætninger er til Stede i et Samfund, Tilhænger af Diktatur. Disse Forudsætninger kan være kommet udefra, f. Eks. en Krig, eller der kan foreligge en indre Opløsningstilstand, f. Eks. en Revolution eller et Demokrati i Forraadnelse. Hvor saadanne Undtagelsestilstande foreligger, der kan et Diktatur efter min Opfattelse være den mest hensigtsmæssige eller endog den eneste mulige Styreform, og der er jeg Tilhænger af Diktatur. Ganske paa samme Maade er jeg Tilhænger af Demokrati, hvor denne Regeringsform er den mest hensigtsmæssige. Spørgsmaalet om Styreformen er for mig ikke saa meget et Spørgsmaal om Ideer som om Praksis. Den Fremstilling af de to Styreformers Ideer, som Indlederen gav, kan være rigtig eller gal, jeg haaber senere at faa Tid til at beskæftige mig lidt dermed, men det er ikke det afgørende. Det er Ideernes Udførelse i Livet, der for mig er bestemmende. Her som overalt, navnlig ogsaa hvor det gælder det Omraade, hvorfra jeg nu henter mit Billede, interesserer jeg mig mere for Indholdet end for

Etiketten. Jeg er paa dette Punkt for en Gangs Skyld i lykkelig Overensstemmelse med det brede Publikum her i Landet. Tænk bare paa, hvor mange »Hof« der drikkes her i Landet af Folk, der, hvis de skulde gaa efter Etiketten, deres egen politiske og Flaskens, absolut skulde forlange »en Stjerne«.

Men inden jeg rigtig fordyber mig i Problemerne, skylder jeg Indlederen at gøre nogle Bemærkninger til det, han har sagt. Det kunde være fristende at gøre det Punkt for Punkt, men Tiden Tiden tillader det ikke. Det tager som bekendt meget mere Tid at trævle en urigtig Paastand op end at stille den op. Det er et af de faa Punkter her i Tilværelsen, hvor det gaar hurtigere at bygge op end at rive ned. Jeg begrænser mig derfor til det, der er væsentligt eller morsomt.

Jeg konstaterer da først med Tilfredshed, at Indlederen, der jo er en fremragende, maaske den mest fremragende Repræsentant for den socialdemokratiske Intelligens her i Landet, er af den Opfattelse, der deles af alle rettænkende Mennesker her i Landet, at de Vanskeligheder, som Landet kæmper med under denne Regering, skyldes i alt væsentligt andre Landes Politik og andre ydre Omstændigheder, i grel Modsætning til, hvad Tilfældet var under de sidste borgerlige Regeringer, hvor den herskende Elendighed saa at sige alene skyldtes Regeringens Uduelighed og fortsatte Misgreb. Stillingen nu minder mere om den Situation, vi havde under Verdenskrigen, da vi havde den radikal-socialistiske Regering. Naar vi til Trods for de overordentlige Vanskeligheder har klaret os saa godt, at f. Eks. Arbejdsløshedstallet, der den 28. December 1926 var 80,000, og da foranledigede »Socialdemokraten« til i 4-spaltet Overskrift at spørge: Hvad tøver Regering og Rigsdag efter, naar dette Tal trods alt dog kun er steget til pr. 10. December 1937 at være 142,000, saa skyldes det udelukkende en vældig Indsats af vor daadkraftige og vidtskuende Regering. Intet Under, at Udlændinge, som

Indlederen sagde, misunder os mangt og meget og navnlig vor Regering og det i en saadan Grad, at det har været nødvendigt at omgive et Par af de bedste Ministre med en Ekstra-beskyttelse, ikke for deres egen Skyld, men udelukkende, for at de ikke skal blive kidnappede til Brug i f. Eks. Amerika.

Jeg forstod paa Indlederen, at han var lidt bitter over, at den rigtige Opfattelse, som jeg her har fremstillet, ikke helt er trængt igennem. Vide Kredse har tilegnet sig den, det fremgaar af Stemmetallene, men helt er den modstaaende Opfattelse ikke udryddet. Her kan jeg ikke helt fri vore udmærkede Ministre for en let Kritik. Naar de i Oppositionstiden gennem Aaringer har hamret ind i Bevidstheden, at Arbejdsløsheden den bærer Regeringen Skylden for, er det saa ikke tilgiveligt, at der findes jævne, lidt tunge, men brave Folk, der ikke har forstaaet, at dette naturligvis kun gælder, naar Regeringen ikke er socialdemokratisk. Ofte skyldes det kun manglende Oplysning. Ofte, men langt fra altid, men de, som stiller sig vrangvillige, som ikke vil forstaa, de fortjener ikke den Lykke at leve i et socialdemokratisk Danmark.

Dernæst kom der en Sætning, som jeg hørte med Fryd. Indlederen talte om »det saakaldte kommunistiske, men i Virkeligheden statskapitalistiske Tvangsarbejdsdiktatur i Rusland«. Det er almindelig kendt, at det, der sker i Rusland, er Verdenshistoriens mest storstilede Forsøg paa at føre de socialistiske Ideer ud i Praxis. Jeg er i Parentes bemærket et naadigt Forsyn taknemlig for at have oplevet denne Fiasko. Men det, der her interesserer mig, er den fuldkomne rigtige Karakteristik, Indlederen gav af et Samfund, hvor Staten ejer alle Produktionsmidler. Gang paa Gang har jeg sagt til den danske Arbejder: Du halser af Sted frem mod Maalet: Socialisering. Hvad betyder det. Det betyder, at du, der kun har een Ting at sælge, dit Arbejde, kommer til at staa overfor een eneste Arbejdskøber, Staten. Det ved enhver, der har haft noget at sælge, at har han kun een Køber,

saa bestemmer Køberen Prisen. Men er der flere Købere, saa bestemmer Sælgeren til en vis Grad Prisen. Men hvor Staten er eneste Arbejdskøber kommer dertil, at denne Køber tillige er Lovgiver og Indehaver af den udøvende Magt, Politiet, og til syvende og sidst ogsaa i hvert Fald i Rusland af den dømmende Magt. Hvor megen Frihed tror du, der bliver tilbage for dig under de Vilkaar. Og man vil berolige dig med, at det er jo dine egne Tillidsmænd, der bestemmer. Ja, det er det ogsaa i Rusland, og nu hørte du Justitsministeren karakterisere Tilstanden. Det er den, du haster imod, naar du jager efter Socialisering. Og hvordan er det forresten her i Landet. Har der ikke været Strejker baade ved »Enigheden« og ved »Socialdemokraten«? Nogen hel sikker Garanti for tilfredsstillende Arbejdsvilkaar er det aabenbart ikke, at det er Arbejdernes egne Tillidsmænd, der styrer. Og Friheden. Var det ikke Ministeriet Stauning, der fratog for første Gang i dansk Historie Arbejderen den Strejkeret, som var Diktatoren Napoleon den 3.s Gave til den franske Arbejder, og som herhjemme havde været Arbejderens helligste Ret. Ganske vist mistede Arbejdsgiverne samtidig Retten til Lockout, og ganske vist sagde man, at det var i Arbejdernes Interesse. Tja, men Strejkeretten forsvandt eet Aar og eet Aar til. Ingen anden Regering vilde have vovet dette. Og hvorfor skete det? Fordi Samfundet ikke taalte en stor Arbejdskamp, sagde Regeringen. Ja, det spurgte man ikke om i 1920, da Generalstrejken forberedtes. Og iøvrigt, naar Magthavere begrænser Friheden, sker det saa ikke altid af Hensyn til Samfundet? Jo, selvfølgelig! Tvangen i Rusland øves naturligvis kun af Hensyn til Samfundet, af sociale Hensyn. Pas paa det Ord sociale. Det kan bruges til meget og bliver misbrugt til mere.

Jeg kommer dernæst til en ejendommelig Udtalelse, nemlig den, at i den konservative Presse tales der om »Skatteplyndring til Fordel for de arbejdsløse, som kun tænker paa

og lever for Understøttelser.« Hvis det er Meningen hermed at sige, at den konservative Presse fremstiller de arbejdsløse i Almindelighed eller et Flertal af dem paa denne Maade, saa vilde Indlederen jo være ilde stillet, hvis han skulde bevise sine Ord. Men vi lever jo lykkeligvis i et Samfund, der ikke tager det saa nøje med, hvad der siges under politisk Agitation. Ganske vist holder Justitsministeren af og til et moralsk Foredrag om, hvor beklagelig slap vore Domstoles Praksis er m. H. t. den forgrovede politiske Agitation, men hvad hjælper det, naar det af Ministeren ledede Ministerium ved sine Afgørelser anlægger de selvsamme Synspunkter, og naar Justitsminister Steincke ikke en Gang har kunnet trænge igennem med sine Synspunkter overfor Aftenens Indleder.

Jeg har dvælet et Øjeblik ved denne i sig selv ubetydelige Ting, fordi den er en af de flere, der for en opmærksom Lyt-ter viser, at Indlederens Undersøgelse af det Problem, vi drøfter, trods sin ydre objektive Form ikke er en lidenskabsløs videnskabelig Undersøgelse, men et i al sin ydre Kølighed lidenskabeligt Indlæg til Fordel for en bestemt partipolitisk Opfattelse.

Dette træder særlig stærkt frem i det Øjeblik, Indlederen skal til at opstille Balancen mellem Demokrati og Diktatur. Det foregaar meget simpelt. Paa Diktaturets Konto opføres: Uro, Usikkerhed, Vold, Tvang, Terror, Racehad og Krig. Paa Demokratiets Side opføres: Frihed, Fred, medens alle Demokratiets bærende Tanker baade fra Kulturens, Moralens og Religionens Synspunkt staar i Fremtidens og Fremskridtets Tjeneste. Det er herefter ikke underligt, at det for Indlederen staar som ganske ubegribeligt, at en fri Borger kan foretrække Diktatur for Demokrati. For mig er det mere ubegribeligt, at selve den uomstødelige Kendsgerning, at der efter Verdenskrigen er sket en Udvikling, hvorved ikke een, men en lang Række Stater har forladt Demokratiet og valgt en anden mere eller mindre diktatorisk Styreform, at selve

denne Kendsgerning ikke faar Indlederen til at forstaa, at Balancen er urigtig opstillet, der maa til Diktaturet have været knyttet visse Fordele, visse Fortrin, som har faaet de paagældende Folk til at vælge denne Form. Naar jeg bortser fra Rusland, den af alle Diktaturstaterne, der styres af Folk, der er nærmest ved at have Fællesendemaal for den politiske Udvikling med Indlederen, og hvor Diktaturet blev skabt af en lille, maalbevidst Kreds ved Hjælp af brutal Nedsabling og Nedskyden af alle, der vovede at have eller mistænkes for at have en anden Mening, er jo nemlig de nuværende Diktaturstaters Overgang til denne Styreform her i Europa sket derved, at et Flertal af de paagældende Folk har fundet det rigtigt at give en enkelt Mand Magten til at styre Landet under den Form, som han fandt rigtig. Det er jo navnlig det, der er sket i det Land, vi har nærmest for Øje, og mod hvilket en stor Del af Hadet mod Diktaturet herhjemme i Virkeligheden er rettet, nemlig Tyskland. Det Nazihad og den Nazifrygt, der besjæler vore hjemlige Socialdemokrater, er jo menneskelig uhyre forstaaelig. Naar man betænker, at det store tyske Socialdemokrati altid var det danskes Forbillede, saa forstaaer man den Rædsel, der greb vore hjemlige Socialdemokrater, da de saa dette store, stolte Parti, der efter Verdenskrigen ubestridt havde Magten i Tyskland og skrev Weimarforfatningen, synke magtesløst sammen, smelte bort som Snedriver for Martssol, medens Nationalsocialismen ved haardhændet Anvendelse af Socialdemokratiets egne Agitationsmetoder slog Partiet i aabne Valgslag. Det er ganske uhistorisk, naar Statsministeren søger at forklare Partiets Forsvinden i Tyskland med, at det skete ved Vold o. s. v. Slaget var tabt, længe før Partiet som alle andre blev forbudt. Tag blot en enkelt Kendsgerning frem af Erindringen. Ved sidste Præsidentvalg stemte det tyske Socialdemokrati paa Hindenburg, som det ved foregaaende Valg havde bekæmpet. Det skulde man have fortalt det tyske Socialdemo-

krati i 1919, at det en halv Snes Aar senere skulde stemme ikke paa en af sine egne, men paa en preussisk General. De preussiske Officerer var ikke netop Partiets Livret tidligere. Men det var den eneste Mulighed for at holde Hitler ude endnu i den Omgang. Selv havde Partiet ingen at stemme paa.

Det er jo overhovedet bemærkelsesværdigt, i hvor ringe Grad Demokratiet efter Verdenskrigen har forstaaet at udbygge den meget stærke Stilling, det havde ved Krigens Slutning. Det blev hævdet og med megen Ret, at det var Demokratierne, der vandt Verdenskrigen. De sejrende Magter havde Verdensopinionen med sig, naar de gav Kejserrigerne Skylden for Verdenskrigens Udbrud. Personlig tror jeg, at der er noget væsentlig rigtigt deri, omend det naturligvis maa staa enhver upartisk Dommer klart, at Skylden for en Verdenskatastrofe af dette Omfang ikke kan lægges paa en enkelt Mand eller en enkelt Magt eller helt paa den ene Side. Men hvordan det nu end var, Demokratierne stod stærkt. De proklamerede sig som Sejrherrer. De erklærede deres faste Vilje til at sikre Forstaaelsen mellem Folkene og deres Vilje til at arbejde for Verdensfreden. Verdenskrigen skulde være den sidste Krig. Som ganske ung Politiker advarede jeg i 1920 mod at forveksle Krigstræthed med Fredsvilje. Jeg advarer nu mod en saa ensidig Vurdering af Aarsagen til Uroen i Verden, som den Indlederen gjorde sig til Talsmand for, omend jeg er enig med ham i, at der er een af Diktaturstaterne, der bærer et Hovedansvar i denne Henseende, nemlig Rusland, hvis missionerende Kommunisme er en Trusel mod Samfundsordenen i saa at sige hver eneste Stat uden for Rusland, hvad enten de er Landets storpolitiske Forbunds-fæller eller ej, i den Henseende er Russerne — det maa man lade dem — fordomsfri.

Stærkt stod Demokratiet i 1918. Svagt staar det nu. I Land efter Land saa vi det falde. Rusland, Italien, Tyskland,

Østrig, Polen, Portugal, Rumænien og endda i en Række andre europæiske og sydamerikanske Stater. Vi saa det falde under Folkets jublende Tilslutning. Og hvad der fra et demokratisk Synspunkt maa være særlig betænkeligt, de demokratiske Stater synes i storpolitisk Handlekraft at staa langt tilbage for Diktaturstaterne.

Men se denne Udvikling, denne Svingen fra et udpræget Demokrati til Modsætningen. Den er jo slet ikke ny i Verdenshistorien. Indlederens Paastand om, at Verdensudviklingen viser en gennem Aarhundreder fortsat Kamp for mere og mere Folkestyre og Folkefrihed, har jo kun en meget begrænset Gyldighed. I det gamle Grækenland, det gamle Rom som i Middelalderens Italien med dets Handelsrepublikker, var det f. Eks. Borgerskabet, der havde den afgørende Indflydelse. I de gamle nordiske og germanske Folkesamfund var det alle frie Mænd. Senere gik Magten over til Konger, til Adel og Gejstlighed. Ved den store franske Revolution endte Magten i Hænderne paa Borgerskabet, men allerede efter 10 Aars Forløb i 1799 var Napoleon den Store Førstekonsul, hvilket godkendtes ved en Folkeafstemning med ca. 3 Millioner Stemmer mod ca. 1500 Stemmer. Tre Aar senere 1802 var han Konsul paa Livstid. Folkeafstemningen herom gav 3,57 Millioner Stemmer mod ca. 16,000. To Aar senere var han Kejser. Folkeafstemningen gav ca. 3,6 Millioner Stemmer for og ca. 2,400 imod. Efter Napoleon den Stores Fald fulgte andre Konger, den sidste afsattes ved Revolutionen i Februar 1848. I December samme Aar valgtes den senere Napoleon den III til Præsident. Han fik 5,4 Millioner Stemmer, hans Modkandidat Cavaignac, der havde nedkæmpet Pøbelurolighederne ved Revolutionen, fik 1,4 Millioner. Socialisterne stemte paa Napoleon. Allerede den 2. December 1851 blev han ved et Statskup Præsident paa 10 Aar. Folkeafstemningen gav 7,5 Millioner for og 650,000 imod. Aaret efter udraabtes han paa samme Dag til Kejser. Folkeafstem-

ningen gav 7,8 Millioner, altsaa stigende Tilslutning, mod 200,000 Stemmer. Han var god mod Arbejderne, men ikke saa venligt indstillet mod Pressen, skønt han, før han kom til Magten, havde kæmpet for dens Frihed. I Begyndelsen af 1870 gav han en liberal Forfatning, hvori han forbeholdt sig Retten til at foranstalte Folkeafstemninger. Man kan her drage en ganske interessant Parallel med den Forfatningskitse, Hr. Stauning har forelagt, i hvilken han har forbeholdt Regeringchefen denne Ret. Formelt er det ganske vist Rigsdagens Flertal, men er der nogen, der tror, at et Regeringsflertal nogensinde vil gaa til Folkeafstemning mod Regeringschefens Vilje? Statsministerens Motivering herfor er virkelig charmerende: De, der har Ansvaret, skal ikke snigløbes. Hvorledes kan det være et Snigløb mod Folkeviljens fanatiske Dyrkere at præsentere dem for Folkeviljen. Jo, det er jo meget godt med Folkeviljen, men den skal ikke saadan komme masende naar som helst. Tænk, hvad der kunde ske, om f. Eks. Overarbejdsloven var kommet til Folkeafstemning, eller den fælleskommunale Udligning. Hvad kunde der ikke ske? Ja, det kunde der let. Se derfor forstaar man jo godt, at Folkeafstemning maa omgaas med en vis Varsomhed, det saa allerede Hr. Napoleon, og det har altsaa ogsaa Hr. Stauning set. Men der er een Ting, som Socialdemokraten herefter maa give Afkald paa. Naar Hitler foranstalter en Folkeafstemning og faar 98 % af Stemmerne for sig, saa er det naturligvis en Ting, der daarligt passer i Krammet, hvor man vil hævde, at Socialismen i Tyskland er undertrykt med Vold, og saa siger man: Ja, det er jo ingen Kunst at lave en Afstemning paa et eller andet Spørgsmaal, hvor man ved, at man har praktisk taget hele Folket bag sig. Det er Demagogi, og det vender Indlederen sig jo ogsaa imod med stor Styrke. Men den Plade maa tages ud af Grammofonen, efter at Hr. Stauning har erklæret, at han ikke vil snigløbes med Folkeafstemninger. For nok er Hr. Stauning en ædel Sjæl, men

at han skulde arrangere Folkeafstemning om et Emne, hvor han ikke følte sig sikker paa Flertal, det er der vist ingen, der mistænker ham for. Hvis man spurgte ham, antager jeg, han vil svare, som han gjorde i Folketinget engang: »Jeg er jo ikke fuldkommen Idiot!« Hvortil Christmas Møller for Resten svarede: »Intet er jo fuldkomment paa denne syndige Jord, Hr. Statsminister.«

Jeg har i det foregaaende søgt at paavise, at Omslaget fra Demokrati til Diktatur sker med en for en overfladisk Betragtning forbavsende Lethed. Inden jeg gaar over til at søge at klare mig Grundene hertil, maa jeg indskyde, at Diktaturstaterne i Europa vistnok alle som een hævder, at kun i dem findes det fuldkomne Demokrati. Det hævdes af Stalin i Rusland, og et maa man jo indrømme ham, at han virkelig synes at kæmpe energisk for Lighed, for saa vidt som han synes at bestræbe sig for at gøre alle dem, der rager et Hoved op over alt Folket, det fornødne Stykke kortere. Men det hævdes iøvrigt baade i Italien og i Tyskland. Hitler gav det en Gang en ganske morsom Formulering. I nogle Lande staar der 5,000, i andre 10,000, i nogle 30,000 Stemmer bag en Folkerepræsentant. Nuvel bag mig staar der 30 Millioner eller 37 eller, hvad det nu var for et Tal. Og helt afvise denne Betragtning kan man jo ikke, et er i hvert Fald givet, at hvis Kendetegnet paa Demokratiet er at regere med Folkets Vilje bag sig, saa staar Hitler stærkere end f. Eks. Hr. Stauning.

Foretager vi nu et dristigt Spring helt over til Kuba, saa finder vi der en Diktator, Batista, der efter Berlingske Aftenavis for 28. December forrige Aar »er stærk Tilhænger af Demokrati, men foragter Pseudo-Liberalisme«. Han foretrækker en Form for »organisk« Demokrati, der hvilende paa Respekt og Disciplin er i Stand til at gennemføre et effektivt socialt Program. Det er overhovedet et Karaktertræk, der synes at være fælles for de moderne Diktaturer, at de har et kraftigt socialt Program. Det gælder f. Eks. ogsaa

om Portugals Diktator, den tidligere Professor Salazar, der har kunnet glæde sig ved en anerkendende Omtale i et saa udpræget liberalt Organ som Politiken (8. Oktober 1937). Han har bragt Orden i Portugals Finanser, saa det har kunnet ophæve alle Valutarestriktioner. Mon ikke en eller anden dansk Købmand og Landmand smækker med Tungen ved denne Tanke, og det er sket samtidig med, at han paa mange Omraader navnlig paa Skolens har forbedret Forholdene i Landet meget betydeligt.

Udtalelsen fra Cuba er for saa vidt interessant, som den rører ved noget efter min Opfattelse vigtigt, nemlig dette, at den menige Vælger interesserer sig kun for Forfatningsformen i det Omfang, hvori den berører hans materielle Interesser. Naar han har Tillid til, at de Interesser, for hvis Skyld der er tillagt ham Valgret i et demokratisk Samfund, vil blive varetaget, saa er det ham nogenlunde ligegyldigt, hvilken Regeringsform den Mand, til hvilken han har Tillid, finder mest passende for sit Styre. Ja den jævne Mand vil endda ofte have en vis Glæde ved, at Landets førende Mand fremtræder omgivet med en vis ydre Prag. Stemmetallene ved de to Napoleoners Kejserkroninger taler i denne Retning. Det maa herved erindres, at den menige Vælgers Indflydelse jo i Nutiden alligevel er begrænset til en Gang imellem med Aars Mellemrum at stemme paa en Kandidat, paa hvis Udvælgelse han kun har en meget fjern Indflydelse, saa hvad Indflydelsen angaar, er Forskellen saamænd ikke saa stor, navnlig ikke hvis der en Gang imellem afholdes en Afstemning, der giver ham Indtryk af, at hans Godkendelse ønskes.

Ved Siden af disse Momenter har iøvrigt andre gjort sig gældende. I første Række dette, at Parlamentarismen i en Række Lande var endt i Korruption, man tænker blot paa de store Skandaler i Italien og Tyskland i Parlamentarismens sidste Dage, de uhyggelige Valgforfalskningsaffærer fra visse Balkanlande o. s. v. Dertil kom i alle Lande dette, at

Demokratiet har vist en beklagelig Tendens til at udarte til Demagogi. Det kendes fra Demokratiets ældste Dage, at visse Politikere hurtigt opdager, at overfor Vælgere er det vel godt at tale, men det er endnu bedre at betale. Jo mere det indirekte Stemmekøb udarter, des nærmere er man ved Enden paa det parlamentariske System i det paagældende Land. Det fører nemlig til, at de offentlige Udgifter stiger i et stedse raskere Tempo saaledes, at Byrden for den arbejdende Del af Befolkningen efterhaanden bliver uudholdelig. Vi er godt paa Vej herhjemme. Det var dette, der førte til Fald for den sidste socialdemokratiske Regering i England. Var det ikke Mr. Snowden, der ved den Lejlighed forlod sine tidligere Partifæller med de Ord: »I har kun lært et, at kræve og kræve uden Hensyn til, hvor Pengene skulde komme fra.« Jeg har det Indtryk, at den Følelse breder sig mere og mere herhjemme ikke mindst i de Kredse, der bestaar af de solide dygtige Arbejdere, der i vore Dage er nogle af Samfundets solideste Støtter, at som det gaar, kan det ikke blive ved at gaa, og over for denne Stemning nytter det ikke at komme med en Flothed om, at man skal betale sin Skat med Glæde. Ogsaa dette Moment har maaske for nogle Kredse virket til Flugten fra Demokratiet, dog næppe i noget betydende Omfang, men at det spillede en stor Rolle ved Dannelsen af Englands nationale Regering er vist uden for al Tvivl. Endelig er der et Moment, der i hvert Fald i Tyskland spillede en stor Rolle. Demokratiet er jo nemlig ikke en saa uskyldshvid Engel, som Indlederen vil gøre det til, i hvert Fald ikke Socialdemokratiet. Indlederen bebrejdede Diktaturstaterne, at de fremlede Racehad. Ja glem nu ikke Socialdemokratiets Fremleknning af Klassehad. Dette havde i Tyskland, under kraftig Medvirken af Kommunisterne, ført til saadanne Tilstande, at politiske Mord hørte til Dagens Orden. Der blæste en giftig Østenvind ind over Tyskland, Kommunismens blodrøde Spøgelse viste sig. Hitler manede det i Jorden og

skabte Ro og Orden i Tyskland. Det takker det tyske Folk ham for, og det har efter min Opfattelse hele Vesteuropa Grund til at gøre.

Men har Diktaturet da ingen svage Sider? Jo mange. Bl. a. den, at det let vil være fristet til at afvende Opmærksomheden fra indre Vanskeligheder ved en for Freden farlig ydre Politik. Dernæst den, at den første Diktator ofte vil være en ideelt præget og betydelig Mand, men hans Efterfølgere vil efter al Sandsynlighed være ringere Folk efter en rask fallende Kurve, og her kommer den afgørende Indvending, at Diktaturet efter sin Karakter maa være mere ømfindelig for Kritik og give mindre aandelig Frihed, end Demokratiet efter sit Begreb giver. Det følger allerede heraf, at en Mand af min aandelige Struktur maa foretrække længst muligt at leve under et Demokrati fremfor under et Diktatur, der iøvrigt ogsaa passer bedre for store end for smaa Lande.

Men Demokratiet herhjemme er sygt, saa sygt, at der efter min Mening skal en Hestekur til, og den er Socialdemokratiet ikke i Stand til at præstere. Det mangler baade Modet og Mændene. Har man hørt noget værre end en af Demokratiets højestbegavede og højesttalende Mænd, Medlem af Regeringen, staa her i Aften og sige til Oppositionen, hvis det gaar galt for Demokratiet herhjemme, saa er det Oppositionens Skyld. Det lød for mig som en Diskussion en tidlig Morgen i et Herskabshus: »Det var ogsaa din Skyld, Sofie, at jeg tabte den fine Porcelænsvase, som Fruen holder saa meget af, du kunde ladet være at sige, at jeg tog saa forkert paa den.« Men Sagen er den, at Demokratiet herhjemme tager forkert paa Krukken. De tager rent ud sagt skødesløst paa den. Hvad nytter det at tale om Respekt for Folkeviljen, naar Statsministeren lejlighedsvis behandler den, som han gør. Hvad nytter det, naar Regeringen og dens Partier Gang paa Gang viser, at de betragter Rigsdagen som et Ekspeditionskontor og Oppositionen som ikke eksisterende. Og det

gør de. Ministre staar frem i Rigsdagen og lader forstaa, at de ikke bryder sig om at svare paa Oppositionens efter deres Mening taabelige Spørgsmaal, Ministre møder med Forslag i sidste Øjeblik eller for sent i sikker Forvisning om, at Flertallet skal nok besørge dem igennem, Ministre udsender Cirkulærer om Forstaaelse af Love, der ikke er færdigbehandlede paa Rigsdagen, altsammen Smaating, men Ting som viser ringe Agtelse for ikke at sige Ringeagt for Rigsdagen. En socialdemokratisk Ordfører erklærer aandshovmodigt, at han jo egentlig ikke føler sig forpligtet til at svare andre end Ordførere. En Borgmester i Hobro indkalder til Byraadmøde Kl. 6 Morgen o. s. v. Det er ikke preuiske Junkere fra Førkrigstiden, der optræder saaledes, men skikkelige danske Socialdemokrater i tryk Magtglæde og Flertalssikkerhed. Vi kan selv. Vi behøver ingen til at hjælpe os. Folket det er os. Vi er den materialiserede Folkevilje.

Hvad nytter det at tale om Folkefællesskab, naar man viser saa ringe Forstaaelse for andres Synspunkter, at man f. Eks. ophæver de frivillige Korps med den Selvherskerbegrundelse, at vi synes, det er rigtigst. Hvad Klang er der i at synge og deklamere »Danmark for Folket«, naar man intet vil ofre for at bevare dette Danmark, naar det hele Indlederen har at sige om dette Spørgsmaal er, at det vil koste nogle Millioner mere at ordne det. Han, der har vist en suveræn Foragt for Millioner, naar det gjaldt Socialreformen.

Lad mig slutte med et Ord til Vælgerne. England er Parlamentarismens Moderland og vel nok det Land i Verden, hvor Demokratiet er fastest forankret. Det hænger blandt andet sammen med, at den engelske Vælger i langt højere Grad end den danske tager sit Standpunkt ubundet af Partierne. Vælgerne gaar i Titusindvis over fra et Parti til et andet. Dette giver Oppositionens Ord en ganske anden Vægt, end de har her, det sikrer mod Misbrug af Flertallet. Herhjemme har de fleste Vælgere det jo saaledes som hin be-

rømte Høne, som man lagde ned og trak en Kridtstreg over Næbbet, hvorefter den blev liggende, fordi den troede, at den var bundet. Stærkest gælder dette om den danske Arbejder, fra han er ganske lille, hamres det ind i ham, at han har kun eet Sted at lægge sin Stemme, Socialdemokratiet. Det kan maaske have været rigtigt engang. Det gælder ikke mere nu. Naar den danske Arbejder har taget Magten i Danmark og, som Indlederen sagde, vil styre det i Frihed, saa maa han først selv vise, at han føler sig som en fri Mand, saaledes at han som alle andre Vælgere ikke blot formelt, men reelt kan vælge sit Parti frit. Han maa kræve denne Ret for sig selv og indrømme Kammeraten den. Han maa frigøre sig for det Mindreværdskompleks, at han som Arbejder kun kan stemme socialdemokratisk.

Steinckes Replik

DET vi skulde diskutere er Emnet Demokrati eller Diktatur, altsaa, hvis der skal være nogen Mening i det hele: Hvad er at foretrække, hvad er den mest ideelle Styreform i et civiliseret Samfund, hvad er det, enhver fornuftig tænkende Statsborger bør foretrække, Demokrati eller Diktatur. Jeg siger, og jeg har grundigt søgt at vise hvorfor, at Demokratiet efter sin Idé, sin Moral og sin Hensyntagen til Ligheden mellem Borgerne rager højt op over Diktaturet. Og hvad svarer saa Hr. Pürschel hertil? Ja, han holder en ganske morsom partipolitisk Vælgermødetale med tilhørende Søndags-Tillægs-Vittigheder — hans særlige Form for Kraft durch Freude.

Alligevel er jeg saare tilfreds med den, fordi den viste ham som den opportunistiske Politiker, han er, han, som efter Omstændighederne holder sig gode Venner baade med Demokratiet og Diktaturet, Manden, der kan forlige to uforlignelige Modsætninger. Hr. Pürschel er som politisk Ideolog hverken rød, gul eller grøn, nej han er skotskternet, af politisk Princip en Kamæleon, der er Nazist i Tyskland, Halvnazist i Portugal og maaske Cuba og Demokrat i Danmark, naar det bare ikke er os Socialdemokrater, der regerer, for i saa Fald er Demokratiet saa sygt, saa sygt, at det næppe staar til at redde. Det eneste, han slet ikke kommer i Nærheden af, er Rusland. Det er saamænd ikke underligt, at man aldrig ved, om hans Synspunkter er hos K. U. eller hos Nazisterne, eller om han undtagelsesvis er enig med Christmas Møller.

Saaledes vil det nemlig i urolige Tider altid gaa det urolige Hoved uden fast Holdepunkt i et bærende Princip, og et saadant haaner Hr. Pürschel jo netop, naar han siger, at Styrefor- men for ham ikke saa meget er et Spørgsmaal om Ideer som om Praksis. Det er Ideernes Udførelse i Livet, der for ham er bestemmende, det er mere Indholdet end Etiketten, der interesserer ham ligesom Menigmand, der drikker »Hof« i Stedet for »Stjerne«. Jeg foretrækker nu at kunne se udenpaa Flasken, hvad den indeholder, for ikke at komme til at sluge Nicotin eller Skedevand, naar jeg tror, det er Stjerneøl. Men Pürschel blæser paa Etiketten, ofte paa mere end een Maade; min ærede Modpart tager straks en ordentlig Slurk af Indholdet; ikke underligt, at han derfor ofte skærer nogle slemme politiske Grimacer, naar han maa spytte det fra sig igen.

Vi andre, Demokraterne, ikke mindst Socialisterne, tror ganske omvendt, at det ikke mindst i Krigs-, Krise- og Uro- tider er af største Betydning at holde Ideens Fane højt, at vide, hvad det er, man kæmper for. Thi det er sandelig ikke mindst vigtigt at kunne skimte Fyrtaarnet, naar Stormen raser, og Uvejret tumler *en* rundt paa de oprørte Bølger. Hvad var Kirken værd, hvis den ikke højt over sig havde de store Religionsstifters manende Seer-Ord. Hvad var Arbejderbevægelsen, hvis der ikke bagved det hele luede et Haab i Masserne om Kammeratskab i Kampen for et Samfund, hvor de stolte Ideer om Frihed, Lighed og Broderskab engang vil naa Sejren under Internationalismens røde Freds- banner. Hvad havde hele Venstres Folkebevægelse været værd, hvis der ikke bagved havde staaet en Grundtvigs Kamp for Frihed og Aand o. s. v. o. s. v.

Men Hr. Pürschel vil spille Terninger eller Plat og Krone om de bærende Ideer. Det er vigtigt at fastholde alt dette. Thi for den, der af Idé, af Princip er Demokrat, betyder al Modgang for Demokratiet jo aldrig en Opgivelse af dettes stolte og menneskeværdige Idealer, men kun en Kamp — en

endnu stærkere Kamp mod Fejl og Mangler — i Ideens Tjeneste. For Hr. Pürschel holder Kampen for Demokratiet Idealer op den Dag, han synes, at Regeringen gennemfører for meget, der ikke passer ham og hans, saa kalder han blot Demokratiet sygt og raaddent, og saa prøver han en Omgang Diktatur, som om det ene i og for sig var lige saa godt og rigtigt som det andet.

For os andre bliver Demokratiet ikke mindre rigtigt, fordi der er Krise og Arbejdsløshed, men vi maa som Demokrater vægre os ved at afskaffe Arbejdsløsheden ved ligefrem *Tvangsudskrivning* til Militær- eller Arbejdstjeneste som i Diktaturstaterne, en Fremgangsmaade, som forøvrigt slet ikke skaber Arbejde i Ordets naturlige Betydning. Hr. Pürschel haaner den nuværende Regering for den store Arbejdsløshed ganske ligesom Venstre og lever højt paa, at vi i 1929, da vi overtog Regeringen, ikke — saa lidt som de andre — anede noget om den Verdenskrise, der et Par Aar senere skulde sætte ind og true Landbrugslandet Danmark med Undergang i Kraft af de store Landes og da navnlig Englands og Tysklands Afspærringspolitik, Indvandringen til Byerne, Udvandringens Ophør o. s. v., Forhold som vi kender i alle Lande, men som ingen forudsaa i 1929. Jeg forstaar, at Hr. Pürschel i denne Situation vilde have foretrukket, at vi havde givet op, undladt at gennemføre Socialreformen og ladet Arbejderne slaa ned gennem store faglige Kampe og Opgivelse af Tarifferne.

Vi ved, at vor Politik har kostet baade større Skatter og har krævet Ofre ogsaa fra de bedrelønnede Arbejderes Side, som Hr. Pürschel før nedlod sig til at spekulere i, fordi han ikke kan faa i sit Hoved, at de ikke opgiver at være Socialdemokrater, naar de ikke kan *tjene* paa det. Men det er Forskellen, Hr. Generalauditor, paa os og visse Konservative. Vi er ikke bange for at bygge paa Arbejdernes Solidaritet, paa vore Ideer og Teorier, og vi gør det i Tillid til Arbejder-

massernes Omdømme og Klassefølelse. Vi ved, at Arbejdernes store Flertal er ganske klar over, at i samme Øjeblik de vilde give Slip paa Demokratiet, paa Fagforeningerne, paa Sociallovgivningen, i samme Øjeblik var de paa Marchen nedad mod det Proletariat, hvoraf de møjsommeligt har kæmpet sig op i mere end en Menneskealder. Og derfor har alle de, der husker denne Kamp, ogsaa Tillid til dem, som bevarer Styringen selv i en af de vanskeligste Krise- og Krigstider i Historien. De ser godt vore Vanskeligheder, og de lytter ikke til Lokketonerne fra Hr. Pürschel eller andre, selv ikke hvor disse er indsvøbt i Haan eller Spot overfor den Regering, som nu har været paa Valg 3—4 Gange, og hver Gang er kommen stærkere tilbage trods et dagligt Bombardement fra alle Oppositionens Talere og Aviser, og det er sandt for Dyden ikke Sandhed, man fortrinsvis anvender som Skyts, men netop den Mistænkeliggørelse af Demokratiet, den Spekulation i Utilfredsheden, som ogsaa Hr. Pürschel saa adræt anvendte, vel vidende at Utilfredshed selvfølgelig maa raade i vide Kredse under Tider som de nuværende.

Men af den Grund bliver ingen virkelig Demokrat Tilhænger af Diktatur, saaledes som Hr. Pürschel kunde tænke sig.

Ej heller lokker han nogen bort fra Demokratiet ved sin Læggen Socialiseringen for Had. Vi afviser ganske Sammenstillingen med det russiske, statskapitalistiske Militærdiktatur. Socialdemokraterne er ikke Statssocialister eller Militarister, hvad bl. a. vor Husmandslovgivning og Stilling til Andelsbevægelsen, Kooperationen og Forsvaret tydeligt angiver. Hr. Pürschel anvendte netop her en lidt ejendommelig Logik, idet han paa den ene Side bebrejdede os, at vi tilstræbte russiske Tilstande — Vor Herre bevares — og lidt efter bebrejdede os, at vi anvendte for lidt til Militær, skønt netop Rusland strutter af Bajonetter og skinner af Militarisme. Og helt ved Siden af var ogsaa hans Skildring af

Udviklingen i Tyskland, hvor Hr. Pürschel ganske forløgik, baade at Socialdemokraterne aldrig har haft Flertal og den ødelæggende kommunistiske Splittelse.

Min ærede Modpart mente, at mit første Indlæg ikke var en lidenskabsløs, videnskabelig Undersøgelse af Problemet Demokrati eller Diktatur, men et i al sin ydre Kølighed lidenskabeligt Indlæg til Fordel for en bestemt partipolitisk Opfattelse. Jeg skal ikke opholde mig ved Temperaturen; min er sikkert normal, al den Stund jeg altid har ment og sagt det samme om Demokrati og Diktatur i de sidste 30 Aar, medens jeg synes, Hr. Pürschel politisk talt lider af forhøjet Blodtryk i den senere Tid.

Ellers kunde han heller ikke paastaa, at jeg agiterede for en bestemt *partipolitisk* Opfattelse. Det er jo nemlig ganske urigtigt. Hidtil har dog baade det ene og det andet Parti paa Rigsdagen — bortset fra Kommunisterne og Nazisterne, som vi altsaa dog hidtil har været forskaanet for — sluttet sig til Demokratiets Grundsætninger, og vi har virkelig hverken beskyldt Højre eller Venstre for at nære Diktaturtilbøjeligheder, selv om de regerede med haard Haand i 1927—29. De respekterede nemlig alle de demokratiske og grundlovs-mæssigt hjemlede Rettigheder samt den parlamentariske Forhandlingsform, ganske som vi altid har gjort det og gør det. Det er først nu, der tales om Diktatur, fordi d'Herrer har mistet Flertallet ogsaa i Landstinget, men denne Begrebsforvirring narrer ikke Befolkningen, der hver Dag kan se Forskellen mellem Demokratiets Frihed og Diktaturets Tvang. Jeg har iøvrigt aldrig sagt, at Diktaturet har Ansvaret for al Uro og Usikkerhed. Tværtimod, det lægger Dødens eller Koncentrationslejrens Tavshed over Uroen og Tvang over Usikkerheden. Men jeg har sagt, at Diktaturet til det yderste udnytter Uroen og Usikkerheden, saaledes som Tilfældet altid vil være efter en ødelæggende Krig. Og tror Hr. Pürschel virkelig, at nogen gaar paa *den*, at der over-

hovedet eksisterer *frie* eller *hemmelige* Valg i Diktaturstaterne. Men naar dette ikke er Tilfældet, og den frie Kritik er ensrettet, hvad betyder saa alle Hr. Pürschels Tal og Afstemninger.

Min ærede Modpart er overhovedet ikke sart med Hensyn til Paradoxer. Han undrer sig saaledes over, i hvor ringe Grad Demokratiet forstod at udbygge den meget stærke Stilling ved Krigens Slutning. Er det Tyskland og Polen m. v. han tænker paa? En meget stærk Stilling! At overtage Magten i Lande, der er ruinerede, udsultede og demoraliserede efter 4—5 Aars Verdenskrig; det var en hyggelig Op-gave; det er altid netop i saadanne Tilfælde, at de konservative Magthavere, der har bragt Verden af Lave, ædelmodigt overlader Demokratiet at redde Stumperne.

Betegnende er det ogsaa, at alle Hr. Pürschels Diktaturafstemninger netop til Baggrund har Krig og Revolutioner og Befolkningens ophidsede Fortvivelse over Nød, Arbejdsløshed og Fattigdom, saaledes at Folk i deres Elendighed lader sig narre til at stemme paa den, der raaber højest.

Men hvad har dette med *vor* Diskussion at gøre. Det er vel ikke under saadanne Tilstande, at Spørgsmaalet skal afgøres, men under normale Forhold og af normale Hjerner. Hr. Pürschel anfører dernæst *for* Diktaturet dets kraftige sociale Program. Ja, et saadant er fortrinlig Madding for at vinde en forarmet og utilfreds Befolkning efter Krig og under Krise. Men hvorledes gaar det senere? Gaa til Tyskland, til Rusland, til Italien, til Japan o. s. v. og se, hvorledes det *efter* Diktaturet gaar med Arbejdslønnen og Sociallovgivningen. Oprustningen, der altid følger i Diktaturernes Kølvan, standser alt Fremskridt, ødelægger Finanserne og truer Naboerne.

Naa, Hr. Pürschel indrømmer jo ogsaa selv, at Diktaturet knægter Aandsfriheden og den frie Kritik og i det hele snart

gaar ned ad Bakke, men han finder til Gengæld, at Demokratiet er saa sygt, saa sygt herhjemme.

Og hvad vil han saa gøre ved denne stakkels Patient? Vil han som den gode Læge søge at helbrede ham ved at hjælpe med til at rette Fejlene og gøre Demokratiet stærkere og bedre, ikke ved småatskaaren, tendentiøs Kritik, der aldrig har gjort nogen Gavn i denne Verden, men gennem Forhandling og Samarbejde. Nej, han foretrækker at besværliggøre dette saa meget som muligt til Fordel for en konservativ Hestekur. Men den Medicin faar han aldrig en demokratisk Patient til at nyde; den kender han alt for godt fra Fortiden, og Hr. Pürschel samt hans Presses Leflen med *Diktaturets* Principper og Metoder gør ikke Medicinen mere tiltrækkende.

Hr. Pürschel sang ganske vist blide Toner og glemte helt Diktaturets Tilintetgørelse af alle de nuværende statsborgerlige Rettigheder og deres Erstatning med forskellige Former for Tvang, Vold, Terror foruden Racekampe og Krigstrusler.

Hvorfor kom han ikke ind paa disse Spørgsmaal. Hvorfor nøjedes han med den Art Stiklerier og smaalig negativ Kritik, som man altid i Detailspørgsmaal kan rette mod et hvilket som helst Styre.

Fordi han overhovedet ikke vil tage en virkelig Diskussion op om de *Principper*, de *Ideer*, der ligger til Grund for henholdsvis Demokratiet og Diktaturet. Og hvorfor tør han ikke dette? Fordi han ved, at i Frihedslandet Danmark vil hverken Diktaturets Maal eller Midler have den fjerneste Sangbund hos den tænkende og oplyste Del af Befolkningen.

Dette er ikke et Spørgsmaal om Skatternes Højde, Forsvarets Kostbarhed eller Sociallovgivningens Omfang, men ganske simpelt Spørgsmaalet om hele vor nordiske Frihedskulturs Grundlag, et Grundlag, som man ikke mindst maa værne i en urolig og vanskelig Tid.

Pürschels Duplik

JA, det er rigtigt, der vindes Kraft durch Freude. Der er Kraft i Glæden. Jeg har ofte hentet en ikke ringe politisk Kraft derigennem, at jeg har bragt mine Tilhørere en stor Glæde ved at henlede Opmærksomheden paa mine Modstanderes Grinagtigheder. Jeg tillader mig at fortsætte hermed, selv om det ikke synes at passe min Modpart. Endnu kræves der ingen justitsministeriel Bevilling dertil.

Det er nu for det første pudsigt, at en aktiv Politiker kan tro, at Spørgsmaalet Demokrati eller Diktatur kan afgøres efter en teoretisk Undersøgelse af hvilken Regeringsforms Ideer, der er at foretrække. Jeg har overfor min Modparts altfor ensidigt partipolitiske Undersøgelse søgt at bevise, at den praktiske Udførelse er nok saa vigtig — ikke for Filosofer, ikke for politiske Tænkere og Taktikere — men for det brede Folk. Politikere er alt for tilbøjelige til at glemme, at den største Del af Folket — og blandt dem mange af de samfundsmæssigt værdifuldeste Individider — ikke interesserer sig noget videre for Politik. Kan de leve under fredelige, ordnede Forhold, have deres Arbejde under den ene eller anden Form saaledes, at det giver dem et nogenlunde tilfredsstillende Udkomme, og plages de ikke for stærkt gennem Skatter og Afgifter, saa interesserer Styreformen dem ikke alt for meget. De passer det, som de forstaar sig paa, og er tilfreds dermed. Saa lader de dem, der interesserer sig for og forstaar sig paa Statens Styre, passe det. Det er paa denne psykologisk rigtige og meget vigtige Iagttagelse, at hele den tyske Styreform hviler, men det forhindrer min Modparts socialdemokratiske Skyklapper ham i at se.

Er det nu i det hele taget rigtigt, at Demokratiet ubetinget, saaledes som min Modpart synes at mene det, er en Tilstand, som det er mere menneskeværdigt at leve under end under et Diktatur (herunder det, man kalder oplyst Enevælde)? Jeg tror det kan i høj Grad betvivles. Jeg ser her foreløbig bort fra, at det russiske Styre af dets ledende Mænd, under stormende Tilslutning fra de af min demokratiske Modstander med saa megen Foragt bærede Vælgermøder*) hævder, at det russiske Styre er Verdens mest demokratiske Styre. Det svarer utvivlsomt ikke til min Modparts — og forresten heller ikke til mit Begreb om Demokrati, men Kendsgerningen er, at for store Dele af det russiske Folk staar det som et Demokrati, d. v. s. et Folkestyre. Man kan naturligvis sige, at dette skyldes Uvidenhed, at det skyldes en maalbevidst Fordummelseskampagne fra Ledernes Side. Men denne Betragtning kan ikke uden Hykleri anlægges af det Parti, hvis Hovedorgan »Socialdemokraten« fører en lige saa maalbevidst Fordummelseskampagne overfor sine Læsere.

Men lad os sammenligne to tænkte Samfund, det ene levende under et udartet Folkestyre, det andet under et ideelt Diktatur (Enevælde). I det første har Borgerne Ret til at stemme, men der øves Valgtryk, Stemmesedlerne købes kontant, der laves Numre med Stemmeurnerne o. s. v. Dette er ikke Fantasifostre, men bekendt fra visse »demokratiske« Balkanstater. Eller lad os tage det Tilfælde, at det valgte Parlament er korruperet, at Politikere er tilfals, at de lever højt paa hemmelige Understøttelser af store Finansgrupper. Heller ikke dette er Tankeeksperiment. Vi har set det baade i Frankrig og i Amerika.

Tag saa som Modstykke et Enevælde med en velmenende

*) Det fremgaar af Glosen »Vælgermødetale« i Begyndelsen af Replikken.

Mand i Spidsen, der er klog nok til at vælge sig gode Raadgivere og til at styre saaledes, at Skattepaalægene rammer ligeligt og billigt, og endvidere er frisindet nok til at tillade offentlig Kritik. Heller ikke dette er et Tankeeksperiment. Danmark levede i Begyndelsen af forrige Aarhundrede under Enevælde. Det var ikke noget ideelt Styre, men paa en lang Række Omraader taaler det meget vel en Sammenligning med Øjeblikkets Demokrati. Borgernes Lighed for Loven var lige saa sikker den Gang som nu, Litteraturen blomstrede saaledes, at man kalder den Tid for Guldalderetiden i dansk Litteratur. Hermed er givet det historiske Bevis for Urigtigheden af Modpartens Paastand, at Demokrati er en nødvendig Forudsætning for Udviklingen af nordisk Kultur.

Stiller vi nu saadanne to Samfund op mod hinanden og spørger, hvor det er mest menneskeværdigt at leve, ja, saa foretrækker mange og med god Grund det sidste. Selv for den, der haardest føler Diktaturets Uværdighed, Manden, der kæmper for sit Samfunds Udvikling og Forbedring, kan Kampen mod et korruperet Demokrati være lige saa haabløs og nedværdigende som Kampen mod et Diktatur.

Saa kan man naturligvis sige, at det ikke er et retfærdigt Sammenligningsgrundlag, og det indrømmes for saa vidt, men det er kun stillet saaledes op for at vise, at Sætningen om Demokratiets *ubetingede* Fortrin ikke er rigtig. Vil man iøvrigt sammenligne, skal man naturligvis sammenligne et sundt og sandt Demokrati med et sundt, oplyst Enevælde. Iøvrigt vil, som Historien viser, senest under Verdenskrigen, ethvert Demokrati i Krisesituationer, hvor hurtig Handling er en Nødvendighed, med Naturlovs Styrke udvikle sig mere eller mindre i Retning af Generalfuldmagt til Regeringen, d. v. s. i Retning af Diktatur.

Derfor fastholder jeg, at skal man vælge mellem de to Styreformer Demokrati eller Diktatur, ikke i Teorien, men ude i det praktiske Liv, saa gælder det ikke blot Etiketten,

men det gælder Indholdet. Justitsministeren har her haft et lille Uheld, som dog ikke kom saa klart frem hin Aften i »Folkets Hus«, fordi jeg ikke havde Tid til at imødegaa det. Han fik stormende Tilslutning, da han skildrede, hvorledes jeg kom galt af Sted, fordi jeg ikke interesserede mig for Etiketten.

Nej, Ministeren foretrækker at kunne se uden paa Flasken, hvad den indeholder. Det maa være tilstrækkeligt at gøre opmærksom paa, at den, der ikke gaar efter Flaskens Ydre eller efter Etiketten, altid forsigtigt smager paa Indholdet og derfor aldrig mod sin Vilje faar en stor Slurk Skedevand eller Nicotin af en »Stjerneflaske«. Nej, som Politiets Masser af Rapporter om den Slags Ulykkestilfælde viser, er de Folk, der kommer galt af Sted i denne Situation, netop dem, der i Tilid til Flaskens Ydre eller Etiketten gør som Modparten og tager en ordentlig Slurk.

Ministeren gav Udtryk for sin dybe Foragt for min Opportunisme og brugte herom Ordet »skotskternet«. Det, der har foresvævet Ministeren, er aabenbart en lidt uklar Reminiscens af en gammel Historie om en Kamæleon, som man bragte i Vanskeligheder ved at anbringe den paa en skotskternet Plaid. Billedet er daarligt gennemtænkt, idet Ministeren siger, at jeg er Nazist i Tyskland, Halvnazist i Portugal o. s. v. og Demokrat i Danmark, hvoraf jo synes at fremgaa, at jeg ligesom Kamæleonen skifter Farve efter Omgivelserne. Men dette giver ikke noget skotskternet. Skal der være Mening i Billedet, maa Vanskeligheden for Kamæleonen fremkomme derved, at vi i Danmark har et Diktatur, der er forklædt som Demokrati, altsaa Bunden, hvorpaa man sætter Kamæleonen, er politisk skotskternet. Saa bliver der et Billede ud af det, men næppe et, som Ministeren kan bruge.

Men iøvrigt er det jo højst pudsigt at se en dansk Socialdemokrat vende sig imod Opportunisme, naar man betænker, at hans Parti altid har sat en Ære i ikke at være doktrinært,

men netop opportunistisk. Dette har Stauning jo tydeligt vist netop paa det Omraade, vi her diskuterer, ved en Udtalelse om, at Diktatur maaske under visse Forhold overfor tilbageblevne Folk kunde være berettiget.*)

Ministerens Knæfald for Arbejderbevægelsen skal jeg ikke opholde mig længe ved. Det hører vistnok til Ritualer ved en højtidelig Debat som denne. Et Par Bemærkninger er jeg nødt til at gøre. Ministeren slaar paa en ganske uhistorisk Maade Arbejderbevægelse og Demokrati sammen. Jeg har vist allerede nævnt, at Napoleon den III, som min Modpart næppe vil anerkende som helt vaskeægte Demokrat, gav de franske Arbejdere Strejkeretten, som en ægte Demokrat som Stauning — for en Periode, der dog har Udsigt til at blive forlænget — fratog de danske Arbejdere. I Rusland er Arbejderbevægelsen foreløbig endt i, hvad min Modpart kalder et »statskapitalistisk Militærdiktatur«. Demokrati og Arbejderbevægelse er saaledes ikke sammenfaldende, omend de ledende danske Socialdemokrater har Brug for at indbilde Arbejderne det og ikke uden Dygtighed har sammenkoblet deres egen Stræben efter Magten med Demokrati og Arbejderbevægelse. Højnelsen af Arbejderstandens Levevilkaar er ikke en Gang, hvad den danske Arbejder urokkeligt tror, knyttet

*) Jeg havde den Aften det ordrette Citat, men har senere tilintetgjort det, inden jeg vidste, at Foredraget med Replik skulde udgives. Forskellige socialdemokratiske Blade har fundet min — iøvrigt for deres Læsere velkendte — Sjofelhed i Tankegangen paa særlig karakteristisk Maade fremtrædende derved, at jeg først sagde dette paa et Tidspunkt, »da jeg vidste, at der ikke kunde svares igen«. Det maa være tilstrækkeligt at henviser til, at Citatet blev brugt som Svar paa Glosen »skotskternet« i Justitsministerens Replik og derfor ikke godt kunde fremføres før end i min eneste Replik, til hvilken jeg ved en Fejltagelse fra Dirigentens Side, som denne senere loyalt beklagede, endda fik noget kortere Tid, end jeg egentlig skulde have haft.

sammen med Fagforeningsbevægelsen. De amerikanske Fagforeninger har først i den senere Tid vundet en betydelig Magt, men den amerikanske Arbejder havde lang Tid forud tilkæmpet sig særdeles gode Kaar, paa mange Omraader endog langt bedre end de danske.

Det rigtige er, at Arbejderbevægelsen og Demokratiet i Nutiden oftest følges ad, men uløseligt sammenknyttede er de ikke.

Lige saa lidt er der — som allerede nævnt og nu af Modparten erkendt — en uløselig Forbindelse mellem Sociallovgivning og Demokrati. Naar Modparten til sin Indrømmelse af Kendsgerningen knytter den Bemærkning, »at saadant er fortrinlig Madding for at vinde en forarmet og utilfreds Befolkning«, saa viser dansk socialdemokratisk Fremgang med stor Klarhed, at denne »Madding« ogsaa er anvendelig overfor en Befolkning, der ikke kan kaldes forarmet.

Hvad Arbejderbevægelsen herhjemme angaar, vil jeg gerne bemærke, at jeg, siden jeg i min Ungdom naaede politisk Modenhed, har set med Sympati paa Arbejderbevægelsens Bestræbelser for at forbedre Arbejdernes Kaar. Som jeg saa ofte har sagt, synes jeg, at den til et vist Punkt har gjort et Stykke Arbejde, som hele det danske Samfund er vel tjent med, fordi jeg tror, at det er en stor samfundsmæssig Værdi, at den flittige og dygtige Arbejder, og det er da heldigvis det store Flertal, kan naa til gode, menneskeværdige Livsvilkaar. Det er blandt andet en vigtig Garanti for en rolig, fremadskridende Udvikling af Samfundet, saaledes som en konservativ Mand principielt maa ønske den.

Men jeg har ogsaa altid aabenhjertigt advaret Arbejderne mod at misbruge den store Magt, de gennem deres Organisationer har faaet — og det gør de stedse hyppigere. Det danske Samfund lider paa en Række Punkter under et fuldkomment ulideligt og taabeligt Fagforeningstyranni. Man er ved at skabe en ny privilegeret Kaste i Danmark, den or-

ganiserede Arbejder. Dette Perspektiv kan maaske se tillokkende ud for de privilegerede, men jeg advarer derimod. Fagforeningerne er paa Vej til at gøre de samme Dumheder om igen, som blev lavet af de gamle Haandværkerlav. De er godt paa Vej til at komme i Strid med Næringsfrihedens Bestemmelse i Grundloven, der taler om den frie og lige Adgang til Erhverv.

Naar min Modpart et Sted taler smukke Ord om Arbejdernes Solidaritet — ja, saa er det Ord, vi alle kan bifalde. Men der er desværre i den senere Tid forefaldet Tilfælde, hvor Fagforeningernes Opræden kun har vist meget ringe Solidaritetsfølelse for arbejdsløse Kammerater.

Det, jeg har advaret imod, er ikke den sunde Solidaritetsfølelse, den værdsætter jeg saa højt, at jeg, som lige sagt, paa visse Omraader kunde ønske den stærkere. Men jeg opfordrer til at trække Grænsen rigtigt. Den ærlige, flittige og dygtige Arbejder skal ikke føle sig solidarisk med de Driverter, der snylter paa Arbejderbevægelsen. Det er et sundt Samfund, der tør hævde, at Adgangen til fuld Nydelse af Rettigheder som Samfundsborger er betinget af ærligt Arbejde. Gamle, svage og uforskyldt arbejdsløse skal naturligvis ikke udelukkes ad denne Vej. Det er et raaddent Samfund, hvor man af Frygt ikke tør sige det, og det tør man paa mange Punkter ikke i Danmark i Dag. Det er et af de alvorligste Sygdomssymptomer ved dansk Demokrati.

Det er disse Betragtninger, som Modparten oversætter paa sin snart velkendte Maade, at jeg »spekulerer« i de bedrelønnede Arbejdere, hvortil han føjer den smagfulde Bemærkning, at jeg »ikke kan faa det i mit Hovede, at de ikke opgiver at være Socialdemokrater, naar de kan tjene paa det.« Det maa være nok heroverfor at erindre om, at Grundlaget for Forstaaelse af andre er egne Erfaringer. Ud fra dette har en konservativ Politiker adskillig bedre Betingelser for at forstaa, at man kan slutte sig til en Politik uden at »tjene«

paa det. Det var en Socialdemokrat, der undersøgte en Ansøgers Kvalifikationer ved det berygtede Spørgsmaal: Er De Socialdemokrat? Ja eller Nej! Det er ikke vore Folk, der paa Grund af politiske Fortjenester bliver Borgmestre i København — højere lønnet end nogen Statstjenestemand — det er ikke vore Folk, der bliver Direktører for Nationalbank, Hypotekbank, Biografteater o. s. v., og det er formentlig heller ikke konservative Folk, der skal have de Hundreder af Sparekasseben o. s. v. i det uendelige. Jeg forstaar oprigtig talt ikke Ministerens Lyst til at bringe dette Moment ind i Diskussionen.

Ministeren har ogsaa Besvær med Arbejdsløsheden. Ja; det er naturligvis kedeligt, naar man har fremstillet sig selv som de Kraftkarle, der skulde sætte det hele i Lave, og Resultatet saa er blevet, at det ingensinde har været saa daarligt, som det er blevet under denne »Arbejderregering«. Ministeren talte om Verdenskrise o. s. v., men han glemte, at denne forlængst er endt, at en Højkonjunktur har afløst den, og at det er under denne, at den danske Arbejdsløshed bevæger sig i stik modsat Retning af alle andre europæiske Landes. Saa er der Afspærringspolitiken tilbage. Den har kun i ringe Omfang ramt den danske Industriarbejder. Det var langt værre i den Henseende under Venstres Regering, da Valutadumping umuliggjorde det for den danske Industri at konkurrere.

Hele Ministerens Fremstilling er Punkt for Punkt et Defensorat — paa mange Punkter ret plump — for den nuværende Regering, og saa ender Ministeren med at kræve Samarbejde af mig. Ja, jeg har en Gang — i 1927 — tilbudt Socialdemokratiet et Samarbejde til Afhjælpning af Arbejdsløsheden, men d'Hrr. foretrak at hyppe partipolitiske Kartoffler. Iøvrigt maa jeg have Lov til at erindre Ministeren om, at hverken han eller hans Forgængere har formentlig noget at beklage sig over m. H. t. Samarbejde fra min Side.

Jeg har ydet en væsentlig Medvirken til Gennemførelsen af Love som Interneringslov, Steriliseringslov, Straffelov og Retsplejelovsreformer, for de to sidste Loves Vedkommende valgt af Socialdemokratiet til Formand og Ordfører for Folketingets Udvalg angaaende disse Spørgsmaal. Det har altsaa ikke skortet paa Samarbejde paa saglige Omraader. Men hjælpe Socialdemokratiet med at bjerge deres politiske Plimsoller, det gør jeg ikke, om der saa oplæses nok saa mange demokratiske Trylle- og Besværgelsesformularer for mig.

Endnu nødes jeg til at give Ministeren et kølende Pulver m. H. t. den røde Fane, som han betegnede som en Fredsfane. Ministerens Hang til Paradoxer er velkendt, hans Lyst til paa billig Maade at forarge ligeledes. I Almindelighed tjener man Sagen bedst ved at lade sligt passere upaaagtet. Men dette maa i den historiske Sandheds Interesse anholdes. Den røde Fane betød, saa vidt jeg har kunnet klare det, bl. a. ved Læsning af den franske Revolutions Historie, militært dette, at nu blev der ikke givet Pardon. Det Socialdemokrati, der antog den røde Fane, var et revolutionært Socialdemokrati, der vilde nedkæmpe sine Modstandere, et Parti, for hvilket »Marseillaisen«s Ord passede, Ordene om Pletter, der skal afvaskes med det »urene Blod« — d. v. s. Modstandernes Blod. Denne Fane har over hele Verden været Borgerkrigens Symbol. Det er en eksempelløs Dristighed at betegne denne som en Fredsfane. Det er Blodfanen, og jeg kan forsikre Ministeren, at store Dele af det danske Folk føler det som en Skændsel, at det danske Regeringsparti har Fane sammen med russiske og spanske Menneskeslagtere. Ministeren skulde hellere kaste sin Kærlighed paa vort gamle, frie, danske Flag. Saa længe det vajer over et frit, dansk Folk, er der Frihed blandt andet for hans velsignelsesrige Virksomhed, men den Dag, Flaget bliver strøget paa Grund af en Forsvarsnihilisme, som Ministeren i hvert

Fald ikke i Aften har gjort noget for at udrydde, da er det forbi med Storheden.

Saa til Slut blot dette. Jeg opfatter Ministerens Udtalelser saaledes, at han i Virkeligheden ikke tør benægte, at Demokratiet herhjemme er sygt. Man har bildt Arbejderne ind, at de *er* Folket. Der lød jublende Hør, da jeg gengav Tankgangen saaledes: »Folket det er os.« Allerede dette er farligt. En vis Justitsministers Tilbøjelighed til at gøre, hvad han anser som Ret, uden alt for nøje Overvejen af, om det nu ogsaa stemmer med Loven, er klart Udtryk for Diktatorialitet. Stauungs Ord om, at de, der har Ansvaret, ikke skal snigløbes ved Folkeafstemninger, er i nær Familie med den Mentalitet, der fører til, at kun eet Parti er tilladt, og der kunde nævnes flere Eksempler. Jeg anser det for at være af Betydning at sige lige ud, at Demokratiet herhjemme, bl. a. ved sit politiske Stemmekøb, er i Forfald. Thi den første Betingelse for, at en Sygdom kan kureres, er, at den erkendes og siges lige ud, men det hverken vil eller tør det danske Socialdemokrati, og derfor bliver det heller ikke dem, der kommer til at gennemføre den nødvendige Helsekur.

